

Models and Programs for Family Counseling Modele și programe de consiliere a familiei

Angela MUSCĂ
Centrul Județean de Asistență Psihopedagogică Suceava

Abstract

The paper represents a synthesis of some real mutations and tendencies all over the world, in the domain of family counseling. In this paper, we present arguments sustaining the necessity of family counseling and the models and programs of family counseling are illustrated by examples. In the context of the contemporary Romanian society, it is essential to train specialists, to inform the teachers and parents on the issues regarding family counseling.

În perioada contemporană, sprijinul acordat familiei de către serviciile specializate se înscrie în cadrul politicilor sociale ale statelor civilizate. Marea majoritate a statelor europene și americane dispun de rețele instituționale care vin în sprijinul persoanelor și familiilor aflate în dificultate prin intermediul aplicării unor programe de intervenție socio-educativă.

Populația vizată de aceste programe este formată din familii aparținând unor categorii socio-profesionale defavorizate, familii monoparentale, familii recompuse, familii în care există persoane cu comportamente deviate, persoane cu handicap, familii în care există probleme de comunicare, conflicte, violență și chiar familiile „fără probleme” deosebite. Familiile se transformă din clienți sau beneficiari în parteneri, constatându-se o implicare deosebită a părinților în elaborarea programelor, cu sprijinul restrâns al specialiștilor.

Obiectivele programelor diferă de la caz la caz, obiectivul principal constând în ameliorarea potențialului educativ parental în vederea mobilizării optime a resurselor familiale existente. Alte obiective urmărite de programele de intervenție socio-educativă sunt: dezvoltarea competențelor educative ale părinților, realizarea unor relații intrafamiliale satisfăcătoare, sprijinirea părinților, astfel încât aceștia să fie capabili să-i ajute pe copii în activitățile școlare.

Intervențiile socio-educative pot fi grupate în funcție de scopul urmărit în: intervenții asupra comportamentului, intervenții asupra dimensiunilor interrelaționale și intervenții asupra proceselor de învățare (de tip cognitiv).

Programele de intervenție asupra comportamentului au drept cadru teoretic behaviorismul, curent psihologic axat pe studierea comportamentului, iar dintre caracteristicile acestora, menționăm următoarele:

- ❖ facilitează rezolvarea dificultăților indivizilor în mediul lor natural;
- ❖ modificarea comportamentului se realizează pe baza unui demers logic și bazat pe experiență;
- ❖ tehnicile de modificare a comportamentului pot fi învățate de părinți, chiar dacă aceștia nu au experiență sau cunoștințe în domeniul consilierii, terapiei;
- ❖ timpul necesar aplicării acestor tehnici este relativ scurt și este posibilă formarea mai multor indivizi simultan.

Programul de implicare a părinților se fundamentează teoretic pe lucrările lui W. Glasser, reprezentantul *consilierii bazate pe realitate*. Această orientare se utilizează, în special pentru prevenirea abuzului de droguri, pentru diminuarea comportamentelor deviate și chiar pentru restructurarea școlii însăși, Glasser fiind autor al lucrării „Control Theory in the Classroom” (1988).

Consilierea bazată pe realitate se fundamentează pe principiul conform căruia ființele umane sunt responsabile de conduitele lor în viață și își aleg cea mai mare parte a comportamentului. Insistă asupra acceptării responsabilității pentru comportamentul prezent, pe baza respectării a trei principii: cei trei „R” – right (corectitudine), reality (realitate), responsibility (responsabilitate).

Programul de implicare a părinților (PIP) vizează asumarea de către fiecare participant a responsabilității pentru actele sale și dezvoltarea unei personalități autonome. Programul de implicare a părinților constă din ședințe structurate pe o durată de 18 ore, în care se inițiază părinții în consilierea bazată pe realitate și în practicile educative care decurg din această orientare. Se utilizează tehnicile de comunicare și se pune accentul pe: rezolvarea de probleme, retroacțiune și dezvoltarea responsabilității personale a fiecărui participant.

Consilierea bazată pe realitate presupune respectarea următoarelor etape:

- crearea unor relații autentice cu clientul pentru facilitarea procesului terapeutic sau educativ – („a deveni prieteni”);
- orientarea atenției clientului spre prezent în relație cu viitorul („ce faceți și ce intenționați să faceți în viitor?”);
- stabilirea unui plan de acțiune și a modalităților de realizare a acestuia („ceea ce vă propuneți și să faceți vă va ajuta ?, cum veți pune în aplicare planul stabilit?”);
- obținerea unui angajament din partea clientului se realizează sub forma unui contract (angajament scris);
- evitarea renunțării, planul propus poate fi reformulat până când se obțin rezultate satisfăcătoare.

Aceste etape pot fi rezumate astfel: crearea unei relații cu clientul, înfruntarea realității de către client, propunerea și realizarea unui plan de acțiune de către aceștia.

Acest tip de consiliere se utilizează în cazul părinților cu copii sau adolescenți cu tulburări de comportament. Un copil care întârzie în realizarea activităților școlare va fi solicitat de către consilier să analizeze impactul comportamentului său asupra rezultatelor școlare și să elaboreze un plan de acțiune în realizarea căruia nivelul său de responsabilitate să fie solicitat neconținut.

Limitele modelului de consiliere bazat pe realitate constau în faptul că nu țin cont de trecut, de istoria personală a clientului, de rolul inconștientului în viața clientului.

Dintre programele axate pe intervenții asupra dimensiunilor interrelaționale, menționăm programul *Părinți eficace*, realizat în anul 1980 de către Th. Gordon. Scopul programului este rezolvarea problemelor de comunicare între părinți și copii, iar ca *obiective* menționăm: formarea unor insight-uri în cazul părinților, a capacității de a conștientiza anumite situații și formarea unor abilități necesare pentru a crește copiii în mod responsabil, dezvoltarea unor relații intrafamiliale satisfăcătoare. Durata programului este de 24 ore, repartizate în sesiuni de trei ore (opt week-end-uri). Se lucrează pe grupe formate de 10-25 părinți, iar ca *metode* se folosesc: lectura cărții „Părinți Eficace”, jocul de rol, exercițiile pentru acasă. Se

insistă în mod special, asupra ascultării active, utilizării formulei „Eu” și metodelor de rezolvare a conflictelor, prin identificarea unor soluții satisfăcătoare pentru părinți și copii. Prezența unui *instructor* competent este necesară pentru modelarea abilităților și pentru a ajuta părinții să depășească rezistența la schimbare.

Programul *Părinți eficace* se distinge de alte programe prin faptul că: reprezintă un model educativ, diferit de modelul medical, este mai puțin costisitor decât ședințele de terapie, se adresează mai mult taților decât mamelor și se poate aplica ușor în orice comunitate culturală.

Avantajele programului sunt următoarele:

- încurajează o mai bună susținere comunitară;
- contribuie la diminuarea problemelor de comportament la copii și adolescenți;
- determină creșterea performanțelor școlare;
- insistă asupra dezvoltării cooperării între familie și școală;
- dezvoltă încrederea în abilitățile lor educative, înțelegând mai bine comportamentul copiilor;
- în cazul elevilor cu dificultăți școlare, contribuie la îmbunătățirea rezultatelor școlare, la diminuarea comportamentelor perturbatorii, la creșterea încrederii în forțele proprii.

Studiile privind efectele programului P.E.P. s-au axat pe influența programului asupra părinților, mai puțin asupra influenței copiilor. Programul *Intervenție precoce* este un program axat pe abordarea cognitivă, dar care utilizează în egală măsură abordările umaniste și cea axată pe modificări ale comportamentului. A fost realizat în Canada, de B. Terrisse și G. Boutin, în 1983.

Programul cuprinde două secțiuni: una adresată copiilor, alta adresată părinților. Activitățile pentru *copii* se realizau fie în grup, pentru cei cu dificultăți de învățare și de adaptare, fie individual pentru cei care manifestau retard în plan cognitiv, psihomotor, socio-afectiv sau în dezvoltarea limbajului.

Întâlnirile pentru *părinți* se desfășurau sub forma atelierelor de formare și informare, iar conținutul se referea fie la activitățile realizate de copii la domiciliu, fie se baza pe teme, cum ar fi: dezvoltarea psihologică a copilului de 0-6 ani, socializarea, limbajul, psihomotricitatea, pregătirea pentru grădiniță. Psihologii și pedagogii răspundeau la întrebări privind dezvoltarea copilului și modalitățile de educație.

Evaluarea programului s-a realizat cu ajutorul unor chestionare pentru părinți constatându-se ameliorări în planul socializării, dezvoltării limbajului, modalităților de comunicare cu copilul (în proporție de 90%). Programul le-a permis părinților să identifice nevoile copiilor și să conștientizeze importanța rolului parental.

Programele de consiliere a familiei vizează acordarea unui sprijin specializat în vederea rezolvării dificultăților cu care se confruntă acestea în perioada contemporană.

În țara noastră, familiile sunt sprijinite în cadrul centrelor și cabinetelor de asistență psihopedagogică, care propun programe de consiliere individuală și de grup, axate pe scopuri, modalități de intervenție și evaluare precisă. În condițiile unei societăți competitive, în care valorile autentice și nu doar supremația economică, centrarea pe profit, vor dobândi recunoaștere socială – preocupările familiei pentru evoluția școlară a copilului, pentru colaborarea cu școala, pentru înscrierea copiilor și părinților în programe de consiliere reprezintă priorități. Programele de consiliere urmăresc obiective, cum ar fi: prevenirea eșecului școlar, reducerea tulburărilor de adaptare la mediul școlar (în cazul elevilor) sau de dezvoltare a competențelor parentale, de soluționare a problemelor de comunicare (în cazul părinților).

Deși pe plan internațional se constată că părinții apelează frecvent la serviciile de consiliere familială, în țara noastră nu există o tradiție în sensul acesta. Se impune sensibilizarea și informarea părinților în legătură cu serviciile și programele de consiliere existente, motivarea și implicarea acestora în calitate de parteneri în cadrul unor programe de consiliere individuală și de grup.

În cadrul unei anchete referitoare la importanța consilierii familiei, realizată la Centrul Județean de Asistență Psihopedagogică Suceava am constatat că majoritatea părinților chestionați conștientizează necesitatea existenței unei instituții (centru sau cabinet de consiliere), care să ofere sprijin specializat pentru rezolvarea unor dificultăți familiale sau pentru îmbunătățirea relației dintre familie și școală. Părinții participanți la programe de consiliere au afirmat că acestea au rolul de a schimba mentalități, de a le dezvolta și îmbunătăți deprinderile de comunicare, de a modifica atitudinea părintelui față de copil. Activitatea de consiliere a fost considerată de către părinți un sprijin în educația și integrarea socială a copiilor.

Considerăm că „educația nu poate reuși decât cu condiția ca familia să o pregătească și să o susțină” (P Durning), iar în cadrul unor programe eficiente de consiliere se impune depășirea rolului pasiv al părinților în relația cu școala, implicarea activă a acestora în luarea unor decizii privind viitorul copiilor și sprijinirea lor în rezolvarea dificultăților familiale.

Bibliografie

- Boutin, G., Durning P., *Les interventions aupres des parents. Bilan et analyse des pratiques socio-educatives*, Editions Privat, Toulouse, 1994
- Bunescu Gh., Alecu G., *Educația părinților. Strategii și programe*, EDP, București, 1997
- Mitrofan I., Mitrofan N. *Familia de la A la Z*, Editura Alternative, București, 1997
- Stănculescu E. *Sociologia educației familiale*, Editura Polirom, Iași, 1997, vol.I
- Șoitu, L., Vrăjmaș, E., *Consiliere familială*, Institutul european, Iași, 2001
- Văideanu, G., *Consilierea - o șansă pentru școala românească*, în *Vremea școlii*, nr.1, Iași, 1999
- Zamfir E., *Situația copilului și a familiei în România*, Editura Alternative, București, 1995